

ху од европских хришћанских сила.“²⁾ Гриј је видио тада на Цетињу и „алата“ и „вранца“ Смаил-аге Ченгића. Кад је Његош 1842 г. показао Грију као аустриском држављанину главу и коње Смаил-аге Ченгића, зар се он могао концем маја 1841 г.³⁾ да савлада а да их не покаже својим пријатељима Јбудевиту Гају, Антуну Мажуранићу, Вуку Караџићу, Димитрији Кнежевићу и Николају Надеждину! Он је морао с њима на дуго и широко разговарати о погибији Смаил-агиној. Антун Мажуранић је бесумње све то саопштио своје брату Ивану, а Иван је, инспирисан тим причањем свога брата Ангуна, створио „Смаил-агу Ченгијића“. Иван Мажуранић, уосталом, спомиње у своје пјевању „Коб“: Смаил-агину „чалму“, Смаил-агину „главу“, „оковану сабљу“, „злаћано оружје“, „златно одијело.“ Он то све ставља у том свом пјевању у „једну избу малу“ која се налази на пољу цетињском „на домак Ловћен горе“. То нам најбоље показује да је Иван Мажуранић добро знао гдје су се налазиле глава и ствари Смаил-аге Ченгића
Ј. М.

ПАЛАЧА ИВАНА ЦРНОЈЕВИЋА У КОТОРУ

Познато је из историје да је Стефан Немања, пошто је освојио Котор, у њему саградио двор. Каже се да су раније и дукљански владари имали у Котору своје палаче, или дворове. Касније су имали у Котору своје дворове и неки владари околних наших средњевјековних државица, а један је од њих и кнез Иван Црнојевић. Гдје су се у Котору налазили споменути дворови, данас нам није познато, нити знамо како су исти изгледали. Узрок је томе што је Котор у прошлости страдао од експлозија, а нарчито често од потреса, када су многе важније зграде или сасвим порушене, или толико оштећене, да су их морали рушити, јер се није могло у истима становати. Рушевине многих од тих зграда могле су се видјети у Котору све до половине прошлог столећа, када су већином рашчишћене и на њиховим мјестима подигнуте нове зграде. Неке су остале и до данас, те нам свједоче о њепоти и раскошној архитектури негдашњих которских палача.

Ипак о палачи Ивана Црнојевића у Котору имамо неколико података, које нам је сачувао Которанин, бенедиктинац О. Тимотеј Ђизила (Cisilla) у свом рукописном дјелу на италијанском језику под главним наловом: »*Vove d'oro*«, које нам је остало у препису Перацганина, конта Трипа Смекије (Smecchia) настањеног у Баошићима. Препис је из године 1810.

²⁾ Сплит, Библиотека Археолошког музеја.

³⁾ Све датуме наводимо по новом календару.

Тимотеј Ђизила живио је друге половине XVI и прве половине XVII вијека, а прецизан датум његова живота и смрти није нам познат. Извод из споменутог његовог дјела, а по препису конта Трипа Сmekије, објавио је проф. С. Вуловић у „Програму“ которске гимназије за шк. год. 1887/1888, Задар 1888. Ту се на страни 14 налази кратак опис палаче Ивана Црнојевића (Zuanne Zagpoevich), који у преводу гласи:

„Не смије се пропустити (да се не спомене) стара палача Ивана Црнојевића, кнеза Црне Горе (principe di Maugromonte), који је уврштен у број у тогу одјевених (togati) млетачких и дубровачких племића, у којој је боравио, мада је долазио у град (Котор) ради своје забаве и ради осталог, како је обичавао, да се забавља са господом которским племићима. У овој палачи му је била резиденција. Ту се виде тамнице за злочинце; велика дворана или зборница (parlamento),¹⁾ гдје је примао у аудијенцију своје поданике и друге. У овој палачи нећак краља францускога и војвода од Аустрије, када су ишли у Сорију, да посјете гресвети гроб Христа, нашега спаситеља, када су кренули из Дубровника и стигли у Котор, бијаху уконачени на јавни (државни) трошак. Палача је сада прешла у руке свијетлог господина Марина Мекса (Mechsa), племића которскога“.

И ако даље ништа не знамо о овој палачи, вриједи и ово неколико података да се забиљежи.

П. Д. Ш.

ЈЕДАН ДОСАД НЕПОЗНАТИ ДОКУМЕНАТ ИЗ 1747 Г. О ЦРНОГОРској И ТУРСКОЈ БОРБИ НА ЦАРЕВУ ЛАЗУ

О бици на Цареву Лазу која се одиграла између Црногораца и Турака 1712 г. расправљало се код нас доста. Старији историчари Црне Горе сматрају да је то истински догађај и да су тада Црногорци однијели „сјајну“ побједу над Турцима. Архимандрит И. Руварац сумња у истинитост те битке, али не засијеца дубље у то питање. У октобру мјесецу 1913 г. Јован Н. Томић проналази депеше главног далматинског провидура Карла Пизанија из 1712 г. и углавном на основу њих пише своју расправу „Турски по-

¹⁾ Parlamento у латинским документима означаје на неутралном тлу учени састанак или станак између пуномоћника двију општина, или области, на којему се има ријешити какав спор. Станак се најчешће употребљавао за рјешавање спорова између Дубровника с једне и појединих општина Србије, Хумске земље и Зетске области с друге стране. Иначе долази ријеч „станак“ још и у значењу сабора уопште (Види Станојевић, Народна енциклопедија СХС, под ријечју: Станак).

У нашем случају под ријечју „parlamento“ подразумијева се дворана, у којој се одржава станак.